

SYNVINKLAR TILL WIRED TO TECHNOLOGY UR SVENSKT PERSPEKTIV

Per Lundin

Konferensen *Wired To Technology* med den preciserande undertiteln *Interdisciplinarity and new perspectives in the history of technology* gick av stapeln i Helsingfors den 8–9 november 2002. Det var den andra internationella teknikhistoriska konferensen i Finland; den första ägde rum för två år sedan och hade mer karaktären av en workshop. Konferensen tog plats i Helsingfors Tekniska museum, beläget i natursköna Viikki vid Vanda å utanför Helsingfors, samt i Vetenskapernas hus i centrala Helsingfors. Antalet konferensdeltagare var drygt 60 stycken. Som framgår av titeln hölls konferensen på engelska, och därmed öppnades dörren för utländskt deltagande.

Tre gästföreläsare var inbjudna: Håkon With Andersen, professor i historia vid Norges teknisk-naturvetenskapelige universitet (NTNU); David E. Nye, professor i historia vid Syddansk Universitet och John M. Staudenmaier, professor i historia vid University of Detroit Mercy och tillika chefredaktör för den teknikhistoriska tidskriften *Technology & Culture*.

Ett tema som slogs an av David E. Nye i föreläsningen *Problem of technological prediction* var berättelser om tekniska uppfinningar och innovationer (*foundation stories*). Enligt Nye är alltid berättelser involverade vid utveckling av ny teknik och de bidrar också att forma denna. Berättelsen som tema togs även upp av Håkon With Andersen vid presentationen av det mångdisciplinära projektet *Fabrikken*. Med fabriken som begrepp förstås först och främst en mänsklig aktivitet – den tillhör ett kulturellt ramverk – och med detta synsätt lever fabriken fortfarande kvar i det post-industriella samhället i form av sjukhus, skolor, universitet etc. Förknippade med fabriken är en mängd olika berättelser. Det är de traditionella historierna om industrin, om

tekniken och om entreprenören. Men det kan också vara historien om sociala klasser, om platsen eller om lokala dramen.

Det stora forskningsprojektet *Information technology in Finland after World War II: The actors and their experiences* lett av kulturhistorikern Hannu Salmi kan likaledes sägas handla om olika berättelser. Teknik är inte bara en social och politisk konstruktion – den är också en kulturell konstruktion och därmed betydelsebärande. Om tekniken kan ha olika betydelse för olika aktörer blir frågan om vem som definierar vad teknik är intressant. Aktörsbegreppet måste därför vidgas, betonade Salmi, från att inrymma traditionella aktörer som ingenjörer, entreprenörer, finansärer och chefer till att inkludera såväl användare som icke-användare. Projektet finansierar fyra doktorander och projekttitlarna visar tydligt på att man tar detta vidgade aktörsbegrepp på allvar: Petri Paju, *The birth of computer expertise in Finland: Building an electronic computer, ESKO, in the 1950's*; Petri Saarikoski, *The social and cultural history of home computing in Finland from the 1980s to the 1990s*; Tanja Sihvonen, *Inter/National*

Perspectives on digital media, politics and cultural production och Jaakko Suominen, *A home for the computer: Technological routines in everyday life and representations of computing in Finnish modernization*.

Karl-Erik Michelsens och Tuomo Särkikoskis projekt *Political construction of technology: Project Eastinghouse* handlar framförallt om den politiska och sociala konstruktionen av Finlands första kärnkraftverk, men även här tillmättes de olika berättelserna runt reaktorn viss betydelse för förståelsen. Projektet är ett stycke fascinerande teknikhistoria: efter sovjetiska påtryckningar tvingades Finland att 1969 köpa en sovjetisk reaktor, som, efter intensiva förhandlingar med de sovjetiska konstruktörerna, omkonstruerades av finska ingenjörer för att svara mot finska krav på säkerhet och kvalitet. Michelsen och Särkikoski ifrågasätter värdet av att betrakta tekniköverföring som ett ensidigt flöde av teknik från en kulturell eller nationell kontext till en annan. För att förklara och förstå hur komplexa tekniska system planeras och konstrueras, vill de istället betona betydelsen av att studera de förhandlingar mellan ingenjörer, vetenskapsmän, politiker och andra som föregår och pågår parallellt med vad de kallar teknikens 'transformationsprocess'.

I fokuserandet på berättelser visade hittills refererade talare en vilja att, på ett innovativt sätt, fånga den historiska verklighetens mångfald, och ifrågasatte därigenom den ofta framförda uppfattningen om tekniken som determinerande för samhällsutvecklingen. Företagshistorikern Martti Häikiö kom däremot att bejaka denna uppfattning – som går under namnet teknikdeterminism – i sitt föredrag om Nokias framgångssaga, *The role of technology in the history of Nokia*. Häikiö gick t.o.m. ett steg längre i den föreställda orsakskedjan och hävdade en sorts avreg-

leringsdeterminism, dvs. att avreglering (av ett statligt monopol) resulterar i utveckling av ny teknik och den nya tekniken resulterar i sin tur i ökad avkastning. Ekonomihistorikern Jari Ojala talade i föredraget *Investment decisions and technology management in a mature industry: Finnish paper and pulp industry during 20th century* i liknande termer om den finska pappersindustrins framgångar.

Vad det miljöhistoriska perspektivet beträffar så diskuterade Janne Hukkinen, i föredraget *Understanding contingency in technological change*, möjligheten att se framåt och förutsäga teknisk utveckling genom att tillämpa de teknikhistoriska teorierna SCOT och ANT; medan Timo Myllyntaus försökte beskriva relationen mellan teknik och miljö i ekonometriska ordalag i sitt föredrag *Technology and the environment: Searching for their nexus in history*. I sitt bruk av naturvetenskapens logisk-kausala metod på ett historiskt material kan de bägge hänföras till den kategori forskare som, med Thorsten Nyboms ord, menar att: "den [historie]vetenskapliga verksamheten antingen kan reduceras till någon form av kvantifierande '(klio)metri' – eller till empiriska generaliseringar".

Att generalisera utifrån fyra föredrag vore förmätet, men det är onekligen frestande att göra iakttagelsen att företagshistoria och miljöhistoria i vissa fall förefaller ha ett stort behov av entydiga förklaringar – detta kanske beroende på att de angränsar och står i beroendeförhållande till ämnesområden där kausala förklaringar är legio.

Bland övriga föredragshållare kan nämnas Ari Manninen som betonade betydelsen av den nordiska kontexten vid utvecklingen av mobiltelefonstandarderna NMT och GSM i föredraget *Elaboration of NMT & GSM standards: From idea to market*; Marjatta Hie-

tala som resonerade om Helsingfors som innovativ miljö i *What makes a milieu innovative?*; samt Marko Stenroos som berättade om sitt doktorandprojekt *Pricing the tap water in Finland between the years 1876–1918*. Stenroos lyfte därmed fram ett av de många problem som uppstod när den finska staden moderniserades vid 1800-talets slut i och med introduktionen av nya tekniska system som elektricitet, kollektiva transporter, vatten och avlopp.

Konferensen avslutades med en doktorandworkshop ledd av John M. Staudenmaier som också inledde med en föreläsning över temat *Rationality, agency, contingency: Recent trends in the History of technology* i vilken han redogjorde för trender i amerikansk teknikhistoria utifrån de senaste tjugo årens utveckling. Staudenmaiers iakttagelser baserades på artiklar publicerade i *Technology & Culture*, och kan därmed sägas vara en vidareutveckling av de resonemang han förde i boken *Technology's storytellers* (1985) som är en historiografisk analys av samtliga 272 artiklar publicerade i *Technology & Culture* under åren 1959–1980. Teknikhistoria etablerades som disciplin i och med att föreningen the Society for the History of Technology (SHOT) inrättades 1958 och att *Technology & Culture* började ges ut av SHOT efterföljande år. De första tjugo åren dominerades av de stora framstegens historia, medan senare forskning fokuserat på andra aktörer än de stora männen bakom de stora framstegen. Karaktäristiskt för de senaste åren är också, enligt Staudenmaier, att historiker pekat på den tekniska utvecklingen som tillfällig snarare än oundviklig samt att den tekniska kunskapens egenart lyfts fram.

Som framgått av föreliggande rapport så uppvisade konferensbidragen en stor variation både i fråga om ämnesval och teoretiska ansatser. Detta är ett tecken på bredd, men

speglar samtidigt avsaknaden av en etablerad teknikhistorisk diskurs i Finland. Avslutningsvis ska en eloge framföras till Kimmo Antila och organisationskommittén som med ett ambitiöst upplägg bidragit till att för första gången samla finska teknikhistoriker till en konferens på ett nationellt plan.

Per Lundin, Civ.ing., doktorand, Avd. för teknik och vetenskapshistoria, Kungliga Tekniska Högskolan, 10044 Stockholm
plundin@tekhist.kth.se

